

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 6. novembra 2015. godine, donijela je

ODLUKU

I

Historijsko područje – Nekropola sa stećcima na lokalitetu Hrasno, selo Slivno, općina Breza, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini nekropola sa 10 stećaka.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata k.č. 490, posjedovni list broj 42, dio k.č. 491, posjedovni list broj 38, k.o. Slivno i dio k.č. 766, posjedovni list broj 50, k.o. Vlahinje (novi premjer), što odgovara k.č. 1602/1, zk uložak broj 697 (stari premjer), k.o. SP Trtorići, općina Breza, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuje se **zona zaštite**, koju čine k.č. 490, k.o. Slivno, dio k.č. 491, k.o. Slivno i dio k.č. 766, k.o. Vlahinje, općina Breza. Obuhvat zone zaštite počinje od četveromeđe k.č. 490, 491, 509/6 i 509/7, nastavlja južno granicom k.č. 490 sa k.č. 509/7, 509/14 i 509/5 do četveromeđe k.č. 490, 509/5, 191 i 766. Granična linija zatim ide granicom k.č. 766 i 191 do tačke čije su koordinate $Y = 6525793$; $X = 4875918$, te nastavlja pravolinijski do tromeđe k.č. 766, 226/1 i 487/1. Linija dalje nastavlja granicom k.č. 766 sa k.č. 487/1 i 489 i granicom k.č. 491 i 489 do tačke čije su koordinate $Y = 6525853$ $X = 4875978$. Sa ove tačke granična linija se vraća do polazne tačke na četveromeđi k.č. 490, 491,

509/6 i 509/7 i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 1.949 m². Na tom prostoru utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika;
- dopušteno je obavljanje radova na infrastrukturi, pod uvjetom da ne ugrožavaju integritet područja;
- radovi na uređenju lokaliteta i radovi na saniranju oštećenja dopušteni su isključivo uz prethodno izrađen projekat sanacije, restauracije i konzervacije;
- istraživački radovi su dozvoljeni uz primjenu nedestruktivnih tehnologija;
- područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja arheoloških istražnih radova obavezno osigurati prisustvo arheologa;
- nije dopušteno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju;
- nije dozvoljeno čišćenje spomenika od lišaja i mahovine niti skidanje patine sa kamena;
- izuzetno od prethodne alineje, dozvoljeno je čišćenje stećaka u slučaju da je ono neophodno za istraživanje epigrafskih ili dekorativnih elemenata stećka, uz prethodno izrađen elaborat i odobrenje nadležnog ministarstva. Elaborat treba biti zasnovan na biološkim, hemijskim, fizičkim i drugim analizama za koje konzervator utvrdi da su neophodne, te sadržavati odgovarajuće konzervatorske mjere i procjenu utjecaja načina čišćenja na kamen, te je neophodno da bude provedeno tako da bude otklonjena samo prljavština ili flora, a da patina na kamenu bude sačuvana. Nije dozvoljena upotreba hemijskih sredstava koja mogu uništiti grobni materijal;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti, a može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe na način koji neće ugroziti spomenik;
- zabranjeno je odlaganje otpada;
- sve se intervencije u zoni zaštite mogu obavljati samo uz prethodno urađene projekte za koje je dobivena saglasnost federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Utvrđuje se **zaštitni pojas** koji čine k.č. 509/14 i 509/28 i dijelovi k.č. 487/1, 489, 491, 509/5, 509/6 i 509/7, k.o. Slivno, te k.č. 191, 226/1 i 766, k.o. Vlahinje. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje od tačke k.č. 489 čije su koordinate Y = 6525846 X = 4875998, nastavlja pravolinijski jugoistočno do tromeđe k.č. 491, 508 i 509/6 i ide granicom k.č. 508 i 509/6 do tačke čije su koordinate Y = 6525897 X = 4875954. Granična linija zatim ide pravolinijski do tromeđe k.č. 509/7, 509/26 i 509/28, te nastavlja granicom k.č. 509/26 i 509/28 do tromeđe k.č. 509/26, 509/28 i 509/5. Linija nastavlja pravolinijski do tačke na k.č. 191 čije su koordinate Y = 6525803 X = 4875892 i dalje ide pravolinijski do tačke na k.č. 487/1 čije su koordinate Y = 6525768 X = 4875931. Sa ove tačke granična linija se vraća pravolinijski do polazne tačke na k.č. 489 čije su koordinate Y = 6525846 X = 4875998 i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 4.538 m². Na tom se prostoru utvrđuju sljedeće mjere zaštite:

- nije dozvoljena eksploatacija kamena, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih propisima, izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i svih objekata, kao i izvođenje svih radova koji u toku izgradnje ili u

toku eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik;

- nije dopušteno odlaganje otpada.

Za zonu zaštite i zaštitni pojas nacionalnog spomenika potrebno je sačiniti plan upravljanja koji će između ostalog sadržavati:

- geodetski snimak postojećeg stanja nacionalnog spomenika i tehničku procjenu stanja stećaka;
- procjenu utjecaja okolinskih faktora na spomenik, uključujući vegetaciju i mjere ublažavanja negativnih utjecaja;
- planove konzervacije, prezentacije i održavanja nacionalnog spomenika.

IV

Svi pokretni nalazi, koji u toku arheološkog istraživanja budu nađeni, bit će pohranjeni u najbližem muzeju koji ispunjava kadrovske, materijalne i tehničke uvjete ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

Sav pokretni i nepokretni arheološki materijal koji bude nađen u toku arheoloških istraživanja neophodno je stručno obraditi.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja dužan je nakon izvršenih arheoloških radova podnijeti izvještaj Komisiji i instituciji koja je obavila istraživanja.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja mora imati na raspolaganju sav pronađeni pokretni i nepokretni arheološki materijal dok traje istraživanje i dok ne završi izvještaj, a najduže za period od tri godine.

Paralelno s izvođenjem arheoloških istraživanja, neophodna je sukcesivna konzervacija nepokretnih nalaza na lokalitetu i konzervacija pokretnog arheološkog materijala i njegovo pohranjivanje u odgovarajuće prostore (depoe).

Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

Iznošenje pokretnih nalaza iz stava 1 ove tačke iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe stava 7 ove tačke, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza izvan zemlje, dokaze o tome prezentirat će Komisiji, koja može dopustiti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog iznošenja, postupanja s njim u toku boravka izvan zemlje i njegovog povratka u Bosnu i Hercegovinu.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II–VI ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

IX

Prema članu V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Ljiljana Ševo

Broj: 02-2.3-64/15-16
5. novembra 2015. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1 Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika primila je, dana 23. januara 2014. godine, peticiju od Saliha Dervišbegovića iz Sarajeva, Olimpijska 48, za proglašenje dobra nekropola sa stećcima u naseljenim mjestima, Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča i Orahovo, općina Breza, nacionalnim spomenikom.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Stećci su najbrojniji spomenici kulture srednjovjekovne Bosne. Stećci predstavljaju vrlo specifičnu sintezu jezika i pisma, vjere i običaja, historije, kulture i umjetnosti. Pretežno su vezani uz bosansko-humski krajolik i teško je naći sličnu pojavu koja bi na takav markantan način obilježila kulturni pejzaž neke srednjovjekovne evropske države. Njihova geneza i razvoj mogu se pratiti od sredine XII do početka XVI st. Na području općine Breza dosad je evidentirano 7 nekropola sa 199 stećaka. Nekropola Hrasno je manja (porodična) nekropola. Stećci su dobro obrađeni, ali su znatno oštećeni. Na nekropoli Hrasno evidentirano je 10 stećaka, 6 slemenjaka i 4 sanduka. Ukrašen je 1 sljemenjak sa reljefnim prikazima polumjeseca i rozete.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U toku vođenja postupka izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;
- kopiju katastarskog plana;
- zemljišno-knjižni izvadak;
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke.

Prema odredbi člana V stav 2 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost

vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. U skladu s tim, Komisija je preduzela sljedeće aktivnosti:

- Dopisom broj: 05.2-35.2-2/2014-144; od 08. 09. 2014. godine, Komisija je zatražila dostavljanje dokumentacije, napomena, sugestija i stavova vlasnika u vezi sa *proglašenjem Nekropola sa stećcima na lokalitetima Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča, Orahovo i Breza* od: Općine Breza (Načelnik; Organ uprave nadležan za poslove urbanizma i katstra), Federalnog ministarstva prostornog uređenja i Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta.

- Dopisom broj: 05.2-36.1-22/16-20; od 08.02.2016. godine, Komisija je zatražila dostavljanje zemljišnoknjižnih izvodaka za k.č. 490, 491 k.o. Slivno, k.č. 766 k.o. Vlahinje, k.č. 1265, 1268, 1269, 1276, 1277/1, 1277/2, 1278, 1279 , 1280 i 1283 k.o. Koritnik općina Breza, od Općinskog Suda u Visokom.

- Dopisom broj: 05.2-36.1-22/16-25; od 19.02.2016. godine, Komisija je zatražila identifikaciju parcela novog i starog premjera za k.č. 490, 491 k.o. Slivno, k.č. 766 k.o. Vlahinje, k.č. 1265, 1268, 1269, 1276, 1277/1, 1277/2, 1278, 1279, 1280 i 1283 k.o. Koritnik općina Breza, od Općine Breza (Organ uprave nadležan za poslove urbanizma i katstra).

- U "Službenom glasniku BiH", broj 25/15, objavljeno je Obavještenje o pokretanju postupka proglašenja predmetnog i drugih dobara nacionalnim spomenicima, sa pozivom vlasnicima i drugim zainteresiranim fizičkim i pravnim licima, tijelima i institucijama da u roku od 30 dana dostave Komisiji svoja stajališta u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.

Do donošenja odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- Dopis Službe za prostorno uređenje, zaštitu okolice, geodetske i imovinsko-pravne poslove Općine Breza, broj: 04/1-4-23-2337/14 od 15.09.2014. godine, Komisiji su dostavljene Kopije katastarskih planova i katastarskoknjižni ulošci, popis lokaliteta, karta općine, fotografije nekropola, 6 mapa za kategorizirane nekropole i 7 mapa za nekategorizirane nekropole.
- Dopis Federalnog ministarstva prostornog uređenja, broj: 03-23-2-1116/14 MD-2 od 16.09.2014 godine, Komisija je obaviještena da Ministarstvo ne raspolaže podacima niti dokumentacijom u vezi sa predmetnim dobrom.
- Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, broj: 07-40-4-4985-1/14, od 24.09.2014. godine, kojim su Komisiji dostavljeni podaci o evidenciji i statusu prethodne zaštite za predmetno dobro.
- Dopis Općinskog Suda u Visokom, broj: 041-0-RZ-16-000 344 od 12.02.2016. godine, kojim je Komisija obaviještena da zatraži podatke k.č. i k.o. po starom premjeru od Općine Breza.
- Dopis Službe za prostorno uređenje, zaštitu okolice, geodetske i imovinsko-pravne poslove Općine Breza, broj: 04/1-4-23-2337/14 od 24.02.2016. godine, Komisiji su dostavljeni katastarski podaci, novi i

- stari premjer.
- Stav vlasnika zemljišnih parcela do donošenja Odluke nije dostavljen.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Naseljeno mjesto Slivno, udaljeno je od centra Breze oko 5 km zračne linije u pravcu sjeveroistok. Lokalitet Hrasno je smješten na nadmorskoj visini od 1029 m, geografskoj širini N 44°01'39.39" i geografskoj dužini E 18°19'02.22".¹ Stećci na lokalitetu Hrasno smješteni su sa južne strane puta koji vodi od Breze prema naseljenom mjestu Slivno.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata k.č. 490 (novi premjer) PL/KKU broj 42 k.o. Slivno, dio k.č. 491 (novi premjer) PL/KKU broj 38 k.o. Slivno, k.č. 766 (novi premjer) PL/KKU broj 50 k.o. Vlahinje što odgovara k.č. 1602/1 (stari premjer) k.o. Trtorići upisan u zk uložak 697, k.o. SP_Trtorići, općina Breza, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

O naseljenosti prostora Breze i kontinuitetu života u najranijim vremenima, može se govoriti samo iz malobrojnih arheološki nalaza te iz geografskog položaja Breze, na osnovi kojeg se da zaključiti da je ovaj prostor bio naseljen i u vrijeme prahistorije.

Za predantički i antički period, kada su historijski podaci u pitanju, situacija je nešto jasnija. Pisani tragovi iz ovog perioda su i dalje vrlo oskudni, ali ono podataka što postoji daju jasniju sliku o političko-ekonomskom razvoju područja Breze.

U predantičkom i antičkom periodu područje Breze pripadalo je centralnom ilirskom području i etničkoj oblasti Desitijata. Desitijati su jedno od najbrojnijih i najznačajnijih ilirskih plemena. Često su spominjani u antičkim izvorima, a posebno po ustanku koji su 6 god. n.e. podigli protiv Rimljana.² Ilirsko pleme Desitijata zauzimalo je jedan širi prostor centralne Bosne, a nerjetko se u literaturi kao ekonomsko-politički centar Desitijata spominjala oblast Romanije. Međutim, natpis Tita Flavija Velenasa sina Varanova prvaka Desitijata iz Breze, pronađen u bazilici na Crkvini 1930. godine³ otkriva nove činjenice i dovodi u pitanje ranije tvrdnje o Romaniji kao centru Desitijata, te u prvi plan stavlja Brezu i njenu okolinu kao mogući ekonomsko-politički centar Desitijata.

Antičko naselje u Brezi počelo se razvijati nakon rimske okupacije, vjerovatno na mjestu ranijeg Desitijatskog zaseoka u izvorima zabilježen He/dum?/ /c/astellum

---

¹ www.google earth.com (17.04. 2015.).

² Imamović, Enver, Antički kulturni i votivni spomenici na području Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1977, str. 32–33.

³ Čremošnik, Gregor i Sergejevski, Dimitrije, Gotisches und römisches aus Breza bei Sarajevo, Novitates Musei Sarajevoensis No 9, Sarajevo, 1930, str. 9.

Desitiatum.⁴ Istraživači ga ubiciraju negdje u okolini Breze ili na području između Breze i Kiseljaka.⁵ O razvoju naselja svjedoče i ostaci ilirske nekropole otkrivene 1975. godine. Prema brojnim arheološkim nalazima ova nekropola je korištena u dugom historijskom periodu od 3. st. p.n.e. do 2. st. n.e., što dovodi do zaključka da se i samo naselje razvijalo kroz ovaj historijski period.⁶

Područje Breze nastavilo je svoj politički i kulturni uspon i u periodu kasne antike. Svjedoci ovog uspona su arheološki ostaci raskošne i umjetnički bogato opremljene kasnoantičke bazilike u Brezi.⁷

Postoje indicije da je na području Breze i u ranoslavenskom periodu egzistirao jedan lokalni centar, o čemu svjedoče tragovi naselja iz VII i VIII st. te ostaci nekropole i crkve iz X i XI st.⁸ Nakon ovog perioda čini se da Breza gubi svoj političko-ekonomski značaj.

U ranom srednjem vijeku Breza se spominje kao dio srednjevjekovne župe Vidogošća. U ovom periodu u nekoliko izvora se kao politički centar ovog kraja spominje područje oko današnjeg sela Podgora. Ovo je bio vladarski posjed pa se nameće zaključak da se političko-kulturni centar odmakao od Breze prema Podgori. Ovoj tezi ide u prilog i postojanje velke nekropole stećaka u blizini Podgore u mjestu Koritnik.⁹

U kasnom srednjem vijeku Breza je u potpunosti izgubila svoj ekonomsko-politički značaj. Za drugu polovinu XIV st., a pogotovo u XV st. može se tvrditi da je grad Dubrovnik sa svojim podgrađem preuzeo ulogu centra jedne upravno-političke jedinice, najvjerovatnije, župe Vidogošća.

U prvim stoljećima Osmanske vlasti ovaj prostor dobija status nahije sa sjedištem u Dubrovniku. Tek u XVIII st. dolazi do snažnije polarizacije prema jačim centrima Sarajevu, Visokom i Varešu. Ova polarizacija u novijoj historiji dovest će do snažnijeg razvoja ove regije, prije svega kao ekonomsko-industrijskog centra.

2. Opis dobra

Lokalitet Hrasno je smješten pored puta koji iz Breze vodi do naseljenog mjesta Slivno. Lokalitet se nalazi na južnoj strani puta pola kilometra prije ulaza u naseljeno mjesto Slivno. Nekropola je smještena na blagoj uzbrdici u centralnom dijelu lokalnog izletišta.

- Na lokalitetu je tehnički snimljeno 10 stećaka: 6 sljemenjaka, 4 sanduka. Materijal od kojeg su stećci rađeni je sedra.

---

⁴ Patsch, Karlo, Arheološko-epigrafska istraživanja povijesti rimske provincije Dalmacije, VII dio, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XVIII, Sarajevo, 1906, str. 158.

⁵ Pašalić, Esad, Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini, Posebna izdanja Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo, 1960, str. 51.

⁶ Grupa autora, Visoko i okolina kroz historiju I, Visoko, 1984, str. 76.

⁷ Anđelić, Pavao, Stara Bosanska župa Vidogošća ili Vogošća, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XXVI, Sarajevo, 1970, str. 343.

⁸ Isto, str. 344.

⁹ Isto, str. 344.

Stanje stećaka

Stećak br. 1. – sljemenjak sa postoljem, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 177x55x60 cm,

Stećak br. 2. – sljemenjak sa ukrasom, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 155x90x40 cm,

U dva ugla krovnih ploha nalaze se po jedan polumjesec, a u dva druga ugla po jedna rozeta. Ukras je rađen u vidu reljefnog ispupčenja.

Stećak br. 3. – sljemenjak, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 160x60x24 cm,

Stećak br. 4. – sljemenjak sa postoljem, oštećen, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu sjever-jug,

- dimenzije stećka su: 160x90x100 cm,

Stećak br. 5. – sanduk, utonuo, zasut zemljom, obrastao lišajevima i mahovinom, prekriven humusom i travom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 140x70x15 cm,

Stećak br. 6. – sljemenjak, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 170x110x70 cm,

Stećak br. 7. – sljemenjak sa postoljem, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 150x80x80 cm,

Stećak br. 8. – sanduk, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, prekriven humusom i travom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 160x70x10 cm,

Stećak br. 9. – sanduk, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, prekriven humusom i travom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 155x70 cm,

Stećak br.10. – sanduk, utonuo, obrastao lišajevima i mahovinom, prekriven humusom i travom, orijentiran u pravcu zapad-istok,

- dimenzije stećka su: 155x70x10 cm.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U Prostornom planu BiH do 2000. godine na području općine Breza kao spomenik III kategorije evidentirano je 7 lokaliteta, nekropola sa stećcima (199 stećaka) bez preciznije identifikacije.¹⁰

Prema evidenciji Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, u naseljenom mjestu Slivno, općina Breza, evidentiran je lokalitet sa stećcima pod sljedećim nazivom:

- **Nekropola stećaka Hrasno, Slivno, Breza**

Srednjovjekovna nekropola. Na lokalitetu Hrasno, sačuvano 6 stećaka.

---

¹⁰ Grupa autora, Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo 1980, str. 50.

Navedeno dobro nije bilo upisano u Registar spomenika kulture Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.¹¹

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Istraživačke radove u smislu evidentiranja i prikupljanja podataka o stećcima vršio je Šefik Bešlagić.¹²

Konzervatorsko-restauratorski radovi nisu poduzimani.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na licu mjesta, dana 18. marta 2015. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- ukupno je evidentirano 10 stećaka, od kojih je 1 ukrašen;
- pojedini primjerci su oštećeni (odlomljeni pojedini dijelovi stećka po širini ili oštećeni po dužini);
- na stećcima se nalaze biljni organizmi (lišajevi i mahovina) u većoj ili manjoj mjeri.

Spomenici su izloženi ubrzanom propadanju usljed nedostatka redovnog održavanja.

6. Specifični rizici

- dezintegracija lokaliteta zbog dugogodišnjeg neodržavanja,
- nepovoljni utjecaji atmosferalija,
- samonikla vegetacija.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

I kvalitet obrade

III Proporcije,

IV Kompozicija,

V Vrijednost detalja.

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

I Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim periodima.

E. Simbolička vrijednost

II Sakralna vrijednost,

III Tradicionalna vrijednost,

V Značaj za identitet grupe ljudi.

---

¹¹ Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, broj: 07-40-4-4985-1/14 od 24.09. 2014. godine.

¹² Bešlagić, Šefik. Stećci centralne Bosne, Sarajevo, 1967, str. 30–35. (S obzirom na to da je posljednje opširno istraživanje, u smislu evidentiranja stećaka, na području općine Breza izvršeno tokom šezdesetih godina prošlog vijeka, potrebno je izvršiti novo evidentiranje stećaka na području ove općine).

G. Izvornost

I Oblik i dizajn,

II Materijal i sadržaj,

IV Tradicija i tehnike,

V Položaj i smještaj u prostoru.

Sastavni dio ove odluke su:

- Imovinsko-vlasnička dokumentacija
  - Kopija katastarskog plana R= 1:1000; za k.č. 490, 491 k.o. Slivno i k.č. 766 k.o. Vlahinje, općina Breza.
- Dokumentacija o prethodnoj zaštiti dobra
  - Dopis Federalnog ministarstva prostornog uređenja broj; 03-23-2-1116/14 MD-2 od 16.09.2014 godine, Komisija je obaviještena da Ministarstvo ne raspolaže podacima niti dokumentacijom u vezi sa predmetnim dobrom.
  - Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta broj; 07-40-4-4985-1/14, od 24.09.2014. godine, kojim su Komisiji dostavljeni podaci o evidenciji i statusu prethodne zaštite za predmetno dobro.
- Fotodokumentacija:
  - fotografije postojećeg stanja dobra snimljene su 18.03.2015. godine; fotografirao: historičar Eldin Hodžić (fotografirano digitalnim fotoaparatom Canon EOS 450D).
- Tehnička dokumentacija:
  - Tehnički snimci postojećeg stanja dobra (skica nekropole, snimak spomenika); dana 18.03.2015. godine mjerili i snimali: Zijad Halilović, saradnik za arheologiju, Eldin Hodžić, historičar i Nermina Katkić, dipl.inž.arhitekture.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

- 1906. Patsch, Karlo, Arheološko-epigrafska istraživanja povijesti rimske provincije Dalmacije, VII dio, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XVIII, Sarajevo, 1906.
- 1930. Čremošnik, Gregor i Sergejevski, Dimitrije, Gotisches und römisches aus Breza bei Sarajevo, Novitates Muzei Sarajevoensis No 9, Sarajevo, 1930.
- 1960. Pašalić, Esad, Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini, Posebna izdanja Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo, 1960.
- 1970. Anđelić, Pavao, Stara Bosanska župa Vidogošća ili Vogošća, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XXVI, Sarajevo, 1970.
- 1977. Imamović, Enver, Antički kulturni i votivni spomenici na području Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1977.
- 1980. Grupa autora, Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti, Institut za arhitekturu,

urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakultet u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo, 1980, str. 50.

1984. Grupa autora, Visoko i okolina kroz historiju I, Visoko, 1984.
2011. Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, broj: 07-40-4-4985-1/14od 24.09. 2014 godine.

[www.google earth.com](http://www.google.com/maps/@45.7638889,18.4605556,15z) (17.04.2015.)

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Zijad Halilović, profesor historije, saradnik za arheologiju
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*